

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Lívia Krempaská – Michaela Melková
Článok / Article: Energetická bezpečnosť a jej vplyv na zahraničnú politiku a medzinárodno-politický status Ruskej federácie
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KREMPASKÁ, L. – MELKOVÁ, M. 2015. Energetická bezpečnosť a jej vplyv na zahraničnú politiku a medzinárodno-politický status Ruskej federácie. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 18, č. 3, 2015. ISSN 1335 – 2741, s. 113-134. Dostupné na internete: http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2015/KREMPASKA_MELKOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

ENERGETICKÁ BEZPEČNOSŤ A JEJ VPLYV NA ZAHRANIČNÚ POLITIKU A MEDZINÁRODNO-POLITICKÝ STATUS RUSKEJ FEDERÁCIE

ENERGY SECURITY AND ITS IMPACT ON FOREIGN POLICY AND INTERNATIONAL POLITICAL STATUS OF THE RUSSIAN FEDERATION

Lívia Krempaská – Michaela Melková*

ABSTRACT

The contribution examines the global trends of progress on the political map in the context of energy security by focusing on the status of the Russian Federation. The introduction part is dealing with characteristic of the energy security as well as with its current threats. The main aim of the study paper is focused on the energy security of the Russian Federation and its political and economic ambitions in energetic sector. We are analyzing the current status of Russian Federation on political map of the world in terms of energy security. On the bases of acquired information we are formulating assumptions about the future status of the Russian Federation in the framework of international relations.

Key words: energy security and its threats, foreign policy of Russian Federation, future political status of the Russian Federation

Úvod

Súčasný medzinárodný systém je vo veľkej miere ovplyvnený fenoménom globalizácie, prehlbujúcou sa interdependenciou a zvyšujúcou sa závislosťou jeho aktérov na prírodných zdrojoch. Štáty si čoraz viac uvedomujú, že celková

* Mgr. Lívia Krempaská, interná doktorandka na Katedre medzinárodných vzťahov, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: livia.krempaska@umb.sk.

Mgr. Michaela Melková, interná doktorandka na Katedre bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: michaela.melkova@umb.sk.

bezpečnosť nie je ovplyvnená len vojenskými aspektmi, ale i politickými, ekonomickými, informačnými a v neposlednom rade aj energetickými skutočnosťami, čo potvrdili i udalosti počas plynových kríz v roku 2006 a 2009. Akékoľvek dlhšie prerušenie stabilných dodávok energie môže masívne poškodiť národnú ekonomiku, politickú stabilitu a blahobyt obyvateľstva. Medzinárodné spoločenstvo je kruciálne závislé na energetických zdrojoch a preto aj mnohí autori opisujú energetickú bezpečnosť ako multidimenzionálny fenomén vplyvajúci na všetky sféry fungovania ekonomiky štátu. Energetické zdroje vždy predstavovali jeden z primárnych faktorov vplyvujúcich na ekonomický rozvoj štátov, hoci ich význam sa výrazne zvýšil v dôsledku industriálnej revolúcie podporujúcej zvýšenú spotrebu a využitie fosílnych palív. Energetickú bezpečnosť vnímajú jednotlivé štáty odlišne, v závislosti od ich vzťahu k energetickým zdrojom. Spotrebiteľské štáty (importéri) majú záujem zachovať neprerušované dodávky energie za vhodné ceny, exportéri sú pomerne vysoko závislé na príjmoch z predaja surovín a preto sa usilujú o ochranu prístupu na trhy či zabezpečenie stabilných investícií a napokon tranzitné štáty spájajú problematiku energetickej bezpečnosti prevažne so zachovaním si svojho významného postavenia. Otázky, ktoré v súčasnosti patria k jedným z najdôležitejších v kontexte energetickej bezpečnosti sa týkajú riešenia problematiky neobnoviteľných zdrojov, efektívnosť využívania energií, diverzifikácie, ale aj konfliktov, kríz a nestabilnej politickej situácie v oblastiach charakteristických veľkými zásobami zdrojov. Snahou autorov v predloženej prípadovej štúdií je načrtnúť globálne trendy vývoja politickej mapy sveta v kontexte energetickej bezpečnosti s dôrazom na pozíciu Ruskej federácie. Štrukturálne sa štúdia delí do dvoch kapitol. V prvej časti sa pomocou deskriptívnej metódy pokúsime o stručnú charakteristiku energetickej bezpečnosti. Vymedzíme samotný pojem energetická bezpečnosť v ponímaní viacerých autorov, kde následne využijeme komparatívnu metódu a vyvodíme spoločné charakteristiky spomínaných definícií. Zároveň uvedieme a analyzujeme dimenzie energetickej bezpečnosti, ktoré aplikujeme na konkrétny prípad Ruskej federácie (ďalej RF). Napokon definujeme súčasné hrozby v danom sektore, čo nám následne poslúži ako platforma pre ďalší výskum, ktorého predmetom bude politicko-ekonomická charakteristika RF, vplyv energetickej bezpečnosti na zahraničnú politiku RF a analýza súčasného postavenia RF. Druhá časť štúdie nám otvára priestor pre prognózy budúceho vývoja mocenského statusu RF v kontexte energetickej bezpečnosti.

1 Vymedzenie pojmu energetická bezpečnosť

Kým prejdeme k bližšej špecifikácii energetickej bezpečnosti v kontexte RF, tak je potrebné aby sme vymedzili samotný pojem energetická bezpečnosť. Je nevyhnutné zdôrazniť, že akademické spoločenstvo a experti sa nezhodujú v spoločnej definícii energetickej bezpečnosti a diskusie o jej charakteristike ešte stále nie sú ukončené. **R. Ivančík** považuje za energetickú bezpečnosť „*zaistenie stabilných, neprerušovaných dodávok energií v dostatočnom množstve, za primeranú cenu.*“ (Ivančík, 2012, s. 165) Európska komisia v rámci dokumentu Green Paper – towards a European strategy for the security of energy supply definuje energetickú bezpečnosť ako „*stratégiu redukovania alebo zníženia rizík, ktoré plynú z používania energií, produkcie a importov. Koncepcie zabezpečenia dodávok pozostávajú z mnohých prístupov zameraných na "poistenie sa" proti rizikám dodávok s dôrazom na cenovú efektívnosť a zdieľanú zodpovednosť vlád, firiem a spotrebiteľov.*“ (Egenhofer, 2001, s. 2) Podľa autorov **M. Grubba, L. Butlera a P. Twomeya** predstavuje bezpečnosť energetických zdrojov „*schopnosť systému zabezpečiť tok energie na splnenie požiadaviek ekonomiky a v cene, ktorá nenaruší chod ekonomiky*“ (Grubb, Butler, Twomey, 2006, s. 25). Napokon môžeme spomenúť definíciu **D. Yergina**, ktorý pod pojmom energetická bezpečnosť chápe „*zabezpečenie adekvátnej, spoľahlivej dodávky energií za prijateľné ceny spôsobom, ktorý neohrozí dôležité národné ciele a hodnoty.*“ (Obadi, Korček, 2014, s. 41) Najčastejšie sa v odbornej literatúre stretávame s definíciou vytvorenou Medzinárodnou energetickou agentúrou (IEA)¹, ktorá stručne a výstižne charakterizuje energetickú bezpečnosť ako „*prístup k dostatočnému množstvu energie za prijateľnú cenu a s ohľadom na životné prostredie.*“ (International Energy Agency, 2014, s. 1)

Napriek existencii množstva definícií pojednávajúcich o energetickej bezpečnosti môžeme konštatovať, že ich majoritná časť pozostáva z nasledujúcich skutočností:

- zabezpečenie dostatočného množstva energetických zdrojov;

¹ Je autonómnou organizáciou združujúcou 29 členských štátov, ktorá sa snaží zabezpečiť spoľahlivé, cenovo dostupné dodávky energie. Bola založená ako reakcia na ropnú krízu v roku 1973 s cieľom pomôcť štátom koordinovať kolektívne akcie v dôsledku závažného narušenia dodávok ropy prostredníctvom využitia núdzových zásob. V súčasnosti sa zameriava na štyri primárne oblasti, a sice energetická bezpečnosť, ekonomický rozvoj, povedomie ohľadom životného prostredia a aktivity vo svete, orientujúce sa hlavne na nečlenské štáty (International Energy Agency, 2014).

- pravidelnosť dodávok;
- primeraná cena energií;
- efektívnosť využívania zdrojov;
- adaptovanie sa na zmeny medzinárodného systému a nepredvídateľné udalosti formou diverzifikácie a zohľadnenia nových tranzitných ciest;
- zohľadnenie požiadaviek národnej ekonomiky;
- zohľadnenie životného prostredia.

1.1 Dimenzie energetickej bezpečnosti

Na základe faktov zmienených v predchádzajúcej časti štúdie môžeme tvrdiť, že na energetickú bezpečnosť možno nazerať z rôznych uhlov pohľadu, pričom pozostáva z viacerých dimenzií. IEA napríklad rozlišuje energetickú bezpečnosť v dlhodobom horizonte, ktorej podstatou je vzťah medzi finančnými prostriedkami určenými na energetické zdroje a hospodárskym rozvojom spolu s ohľadom na životné prostredie. Na druhej strane figuruje krátkodobá energetická bezpečnosť zameriavajúca sa na schopnosť energetického systému promptne reagovať na náhle zmeny v rámci sféry ponuky a dopytu. Nedostatočne rozvinutá energetická bezpečnosť, neschopná reflektovať zmeny na finančných trhoch alebo sa flexibilne adaptovať na politické krízy v exportných, importných či tranzitných štátoch môže mať za následok negatívne sociálne i ekonomické dopady ako nedostatok energetických zdrojov alebo nestále ceny energií.

F. Baumann zastáva názor, že energetická bezpečnosť nie je definovaná normatívnymi faktormi ako dostatočné a dostupné dodávky energetických zdrojov, ale okolnosťami odohrávajúcimi sa v sfére vstupov, kde súkromní alebo politickí hráči prispievajú k zvýšeniu stupňa bezpečnosti. Na základe spomínaných skutočností tak rozlišuje štyri základné dimenzie energetickej bezpečnosti, ktoré sú odlišné, ale zároveň spolu úzko súvisia a prekrývajú sa (Baumann, 2008):

1. Vnútropolitická dimenzia, ktorá pozostáva z rozsiahlych finančných akvizícií pre údržbu a rozšírenie energetických sietí čo sa v najväčšej miere prejavuje v zvyšujúcom sa dopyte po elektrickej energii a masívnych investíciách do budovania nových sietí a elektrární. Zároveň sem zaraďujeme i investície do krátkodobých zásob zdrojov v prípade náhlych prerušení dodávok v dôsledku regionálnych konfliktov. Na úrovni internej energetickej bezpečnosti je potrebné brať do úvahy aj zvyšovanie

energetickej efektivity, čím sa dosiahne rovnaký výsledok s využitím menšieho množstva vstupnej energie, čo prispeje k šetreniu energetických zdrojov a znižovaniu ceny. Napokon by sa štáty mali zamerať aj na znižovanie závislosti na neobnoviteľných zdrojoch energie a usilovať sa ich nahradiť alternatívnymi energetickými zdrojmi ako geotermálna, veterná či solárna energia.

2. Ekonomická dimenzia, v rámci ktorej môžeme hodnotiť kvalitu energetickej politiky z hľadiska požiadaviek domáceho trhu, čo sa v realite prejavuje na vytvorení si pravidiel ohľadom množstva energií a primeranej ceny, ktoré sú potrebné na fungovanie domácností či priemyselných odvetví. Je preto potrebné, aby si štáty zabezpečili viacero dodávateľov elektrickej energie, ktorí by v prípade znefunkčnenia či odstavenia jedného dodávateľa mohli vyplniť medzeru v dodávateľskej sieti a predísť tak negatívnym dopadom vo fungovaní ekonomických i priemyselných sektorov štátu. Na druhej strane, primárnym faktorom neistoty v oblasti nedostatku fosílnych palív je ich globálna distribúcia hlavne vzhľadom na takzvanú strategickú energetickú elipsu². Kým ropa je prepravovaná prevažne pozdĺž morského dna, tak väčšina zemného plynu prúdi k spotrebiteľským štátom prostredníctvom potrubí, čo má za následok vznik ambivalentnej interdependencie prepájajúcej exportérov a importérov v dlhodobom časovom horizonte. Štáty by preto mali mať vytvorenú dvojité strategiu, a síce dlhodobé kontrakty s dodávateľmi ohľadom neprerušovaných dodávok a na druhej strane diverzifikáciu umožňujúcu kreovať nové tranzitné cesty.
3. Geopolitická dimenzia, zahŕňajúca v sebe geografické faktory vplyvajúce na transport energetických zdrojov ako sú veľká vzdialenosť, heterogénny reliéf teritória či politická situácia v tranzitných štátoch. V rámci spomínanej sféry však v súčasnosti pozorujeme nový trend takzvanej re-nacionalizácie energetického sektoru, infraštruktúry a energetických korporácií. Bolívia bola jedným z prvých štátov, kde bol tento princíp uplatnený novozvoleným prezidentom **Moralesom**, umožňujúc tak vláde zapojiť sa do efektívnej redistribúcie a makroekonomickej politiky s cieľom zvýhodniť najchudobnejšie segmenty spoločnosti. Nacionalizácia energetického

² Elipsovité výseky v oblasti západnej Ázie pozostávajúci z Iránu, Perzského zálivu, južných častí Spojených arabských emirátov, oblasti Iraku, Turecka, Arménska, Azerbajdžanu, Gruzínska, Kaspického mora, južná časť Ruska, Kazachstanu a severovýchodné oblasti Uzbekistanu. V strategickú energetickú elipsu sa nachádza viac ako 70% overených zásob ropy a viac ako 50% svetových zásob zemného plynu.

sektoru spôsobuje, že podniky v štátnom vlastníctve nie vždy rešpektujú pravidlá trhu a sú namiesto toho viac zainteresované do národnej či medzinárodnej politiky.

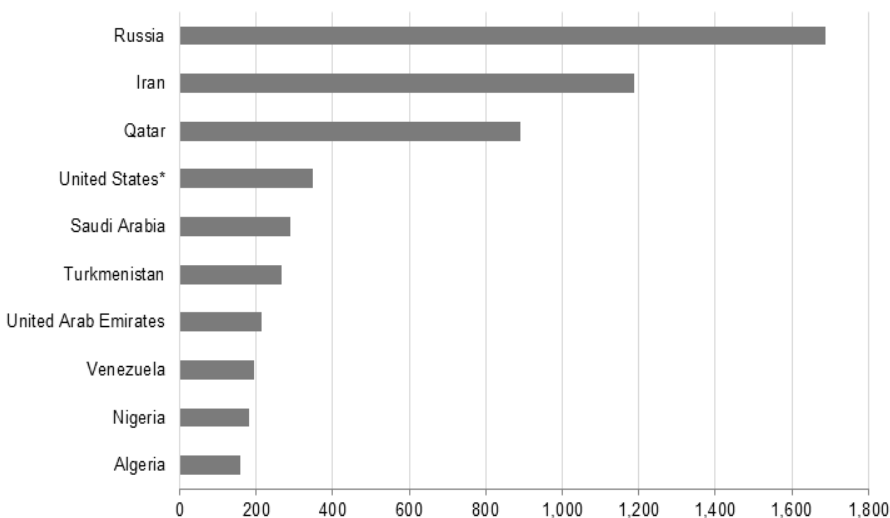
4. V dimenzii bezpečnostnej politiky sa v súvislosti s energetickou bezpečnosťou do popredia dostávajú nové nekonvenčné hrozby, ktoré sú spájané najmä s teroristickými útokmi na kritickú infraštruktúru, ropné rafinérie, plynovody, ropovody či jadrové elektrárne. Väčšina obáv pramení z nedostatočného zabezpečenia tzv. PLC (Programmable Logic Controller), ktoré dohliadajú na systémy v elektrárnach už od čias, kedy internet ešte nebol vynájdený. Pokiaľ by hackeri disponovali kapacitami a našli by spôsob ako ovplyvniť fungovanie PLC pomocou vírusov, tak by mohli zmeniť či dokonca zastaviť činnosť nevyhnutných ovládačov a spôsobiť tak nepredstaviteľné škody. (Kybernetický útok môže.., 2011) V kontexte spomínaných nevojenských hrozieb energetickej bezpečnosti môžeme spomenúť notoricky známu kybernetickú sabotážnu operáciu Stuxnet, ktorá pozastavila spustenie jadrovej elektrárne v iránskom meste Bushehr. Ofenzívne akcie mali priamy fyzický dopad, pretože červ v systéme zmenil otáčky centrifúg využívaných pri obohacovaní uránu a tým ovplyvnil fungovanie celej elektrárne. V súčasnosti pozorujeme existenciu viacerých variácií Stuxnetu a nakoľko sa dokáže rozširovať tajne a disponuje schopnosťou negatívne ovplyvniť fungovanie počítačovej infraštruktúry zodpovednej za fungovanie siete, tak môže spôsobiť jej kolaps. Stuxnet sa dnes považuje za „prvú kybernetickú zbraň celosvetového geopolitického významu“ (Macková, 2013, s. 6) a nakoľko technologický rozvoj neustále napreduje, tak môžeme tvrdiť, že kybernetické útoky namierené na strategické energetické zdroje budú mať stúpajúcu tendenciu. Jednou z možností riešenia je užšia spolupráca zraniteľných štátov vrátane zdieľania informácií, tréningov či odborných debát zameraných na danú problematiku.

1.2 Aplikovanie Baumannových dimenzií energetickej bezpečnosti na príklad RF

Na základe poznatkov z predchádzajúcej časti štúdie môžeme tvrdiť, že väčšia časť vnútro politickej dimenzie energetickej bezpečnosti podľa F. Baumanna je načrtnutá v rámci Energetickej koncepcie Ruska do roku 2030, konkrétne v piatej kapitole s názvom Energetická politika štátu. Zvýrazniť

môžeme jej štvrtú podkapitolu s názvom Rozvoj domácich energetických trhov. Budovanie silných domácich energetických trhov zabezpečí dostatočné množstvo stabilných dodávok energie za primeranú cenu a vytvorí tak predpoklad pre rozvoj vysoko konkurencieschopného trhu, čo je jedným z predpokladov pre rozvoj ruského energetického i ekonomického sektora (Energy Strategy of Russia, 2010). RF sa zároveň usiluje o vyššiu efektívnosť využívania energetických zdrojov, ktoré v súčasnosti spolu so zastaranou infraštruktúrou elektrických a tepelných sietí, vyžadujúcich si naliehavé investície predstavujú prekážku v udržateľnom raste HDP a vo veľkej miere prispievajú k rastu emisií skleníkových plynov (OECD, 2014). Podporiť udržateľný ekonomický rast a energetickú bezpečnosť by napomohlo zvýšené využitie obnoviteľných zdrojov energie. V súvislosti s vnútropolitickou dimenziou napokon spomenieme ešte jednu skutočnosť, a síce zásoby energetických zdrojov. Môžeme tvrdiť, že RF je v súčasnosti považovaná za svetového lídra v oblasti rezerv zdrojov, pretože sa na jej území nachádza 23% svetových rezerv a najväčšie zásoby zemného plynu vôbec (Tabuľka č. 1).

Tabuľka č. 1: Štáty s najväčšími dokázanými zásobami zemného plynu

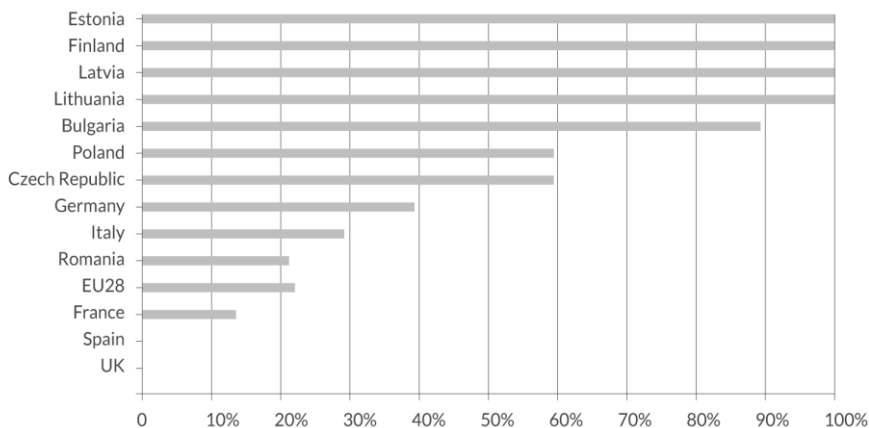
Zdroj: United States: U.S. Energy Information Administration: Other Countries: Oil and Gas Journal 2013. Dostupné na internete: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=rs>

V rámci ekonomickej dimenzie **F. Baumann** vyčlenil tri základné predpoklady kvalitnej energetickej bezpečnosti. Prvým je určenie množstva a primeranej ceny energií pre domácich odberateľov. Ruský model financovania elektrickej energie sa výrazne líši od ostatných severských štátov. Dôvodom je rozľahlosť ruského teritória, v dôsledku čoho sú ceny energií upravené na základe tzv. uzlov, kde je pre každú uzol určená iná cena energií. (FINGRID, 2014) Druhou podmienkou je zabezpečenie spoľahlivých dodávateľov energií. V rámci elektrických dodávok dominujú spoločnosti Inter RAO a Gazprom. Vzhľadom už na spomínanú rozľahlosť ruského územia si dovoľíme tvrdiť, že by bolo potrebné zabezpečiť viacero dodávateľov, pretože v prípade krízy alebo výpadku elektrickej energie môže dôjsť k veľkým škodám, čo môžeme demonštrovať napríklad na udalostiach z roku 2005, kedy bola Moskva paralyzovaná v dôsledku výpadku elektriny. RF ako tretí najväčší spotrebiteľ energie oznámila koncom roka 2014 nové plány na modernizáciu elektrickej infraštruktúry prostredníctvom budovania takzvaných inteligentných sietí (smart grids). Podľa slov Generálneho riaditeľa Russia's Federal Grid Company **O. Budargina** RF *"ešte nezmeškala možnosť vytvorenia smart grids, ktoré umožnia zredukovať elektrické straty o 25%."* (Russia to Invest..., 2014, s. 1) Posledný ekonomický predpoklad fungovania energetickej bezpečnosti je zabezpečenie neprerušovanej distribúcie zdrojov. RF v súčasnosti vlastní najväčšie zásoby energetických zdrojov a preto môžeme konštatovať, že s dodávkami zdrojov v budúcnosti nebude mať väčšie problémy, na druhej strane je však závislé na príjmoch z exportu palív a preto bude potrebné aby sa zameralo na vytváranie dlhodobých kontraktov s importnými štátmi, prípadne sa snažilo diverzifikovať prepravu zdrojov a vyhnúť sa tak politicky nestálym územiam.

Tretia, a síce geopolitická dimenzia energetickej bezpečnosti je definovaná v prvom rade transportom energetických zdrojov. RF nie je vďaka existencii značného množstva energetických zdrojov odkázaná na ich import, avšak v dôsledku svojej veľkosti musí byť schopná zabezpečiť transport zdrojov v rámci svojho vlastného teritória, čiže sama o sebe je tranzitným štátom, ale v dôsledku závislosti na príjmoch z exportu musí brať ohľad i na prepravu uhlíkovodíkov cez iné tranzitné oblasti. Budovanie kvalitnej infraštruktúry prepravujúcej palivá patria k cieľom RF vytýčených v rámci Energetickej stratégie do roku 2030. (Energy Strategy of Russia, 2010) Energetický sektor na druhej strane prispieva k strategickému postaveniu RF a možnosti rozšírenia jeho vplyvu prostredníctvom využitia soft power. Moskva využíva zdroje ako

nástroj ovplyvňovania svojich susedov, ale i iných západných štátov v dôsledku ich vysokej závislosti primárne na zemnom plyne (Tabuľka č. 2). Rusko predstavuje jedného z dvoch najväčších dodávateľov ropy a zemného plynu do Európskej únie, pričom táto fyzická previazanosť a schopnosť využívať fosílné palivá ako strategickú zbraň značne ovplyvňuje rusko-európske vzťahy a to hlavne v súčasnosti v kontexte ukrajinskej krízy. (Goodrich, Lanthemann, 2003)

Tabuľka č. 2: Percentuálne vyjadrenie závislosti štátov EÚ na ruskom zemnom plyne

Zdroj: Eurogas. 2013. Statistical report 2013. Dostupné na internete: http://www.eurogas.org/uploads/media/Eurogas_Statistical_Report_2013.pdf

Bezpečnostná politika predstavuje poslednú dimenziu energetickej bezpečnosti. Musíme však konštatovať, že RF sa v súčasnosti v rámci svojej bezpečnostnej politiky bližšie neorientuje na nové hrozby, ktoré **F. Baumann** vymedzuje v rámci tejto sféry ako teroristické či konvenčné útoky na jadrové elektrárne, plynovody či ropovody, ale na multilaterálnu spoluprácu pri kreácii trhov, rozvoj medzinárodnej spolupráce pri výmene nových ekologicky čistých i šetrných technológií. (Giles, 2009)

1.3 Hrozby energetickej bezpečnosti

Energetický sektor v súčasnosti predstavuje kruciálnu sféru štátu, ktorej význam je v dôsledku vzrastajúcej interdependencie a prehĺbujúcej sa vzájomnej závislosti aktérov medzinárodného systému stále väčší a má schopnosť ovplyvniť fungovanie národnej ekonomiky či celého priemyselného

odvetvia. Rastúca požiadavka na energetické zdroje, hlavne silne ekonomicky sa rozvíjajúcich štátov, bude mať v budúcnosti výrazný vplyv na formovanie geopolitických vzťahov. Štáty by sa preto mali zamerať na prehodnotenie doterajších postupov a vytvoriť si vhodnú stratégiu boja proti hrozbám energetickej bezpečnosti, akými sú zablokovanie dodávok energií, politická nestabilita v exportných a tranzitných štátoch, teroristické útoky, prírodné katastrofy či využitie energických zdrojov ako politická zbraň v medzinárodných vzťahoch.

Prerušenie dodávok energetických zdrojov predstavuje samo osebe pomerne veľkú hrozbu pre rozvoj a fungovanie sektorov štátu. Tento stav môže nastať v dôsledku rôznych faktorov, pričom za jednu z najväčších hrozieb energetickej bezpečnosti v kontexte prerušenia dodávok je využitie zdrojov ako energetickej zbrane. Vlády exportných a tranzitných štátov disponujú v tomto prípade schopnosťou prerušiť dodávky palív, v snahe donútiť odberateľské entity zmeniť svoju zahraničnú politiku či ciele. Práve RF bola v tejto súvislosti viackrát obvinená medzinárodným spoločenstvom z dôvodu prerušovania dodávok v dôsledku presadzovania vlastných národných záujmov. Príkladom je pozastavenie prepravy ruského zemného plynu do štátov západnej Európy v roku 2006 a 2009 kvôli sporom s Ukrajinou ohľadom cien zdrojov. Zároveň, podľa väčšiny expertov malo toto počínanie skôr politický ako ekonomický charakter. (Johnston, 2011) V dôsledku spomínaných skutočností by sa preto štáty mali zamerať na diverzifikáciu a budovanie nových tranzitných trás, ktoré budú slúžiť v prípade politickej, ekonomickej krízy či prírodnej katastrofy ako alternatívny spôsob zabezpečenia pravidelných dodávok energetických zdrojov.

Ďalšiu závažnú hrozbu predstavujú teroristické útoky zamerané na transportné alebo ťažobné zariadenia, tzv. chokepoints³ či elektrárne. V dôsledku teroristických atakov na plynárenský podnik v Alžírsku⁴ si energetické spoločnosti začali vytvárať špecializované zložky schopné podobným útokom čeliť. (Graeber, 2013) Niektorí experti však zastávajú názor, že teroristické útoky zamerané na energetickú infraštruktúru nebudú mať stúpajúcu tendenciu, pretože predstavujú pomerne zložité ciele vyžadujúce si sofistikovaný prístup, aby daný útok spôsobil významné škody a dlhotrvajúce následky. (Eckle a

³ Oblasti (prielavy, úžiny, prielivy, strategicky významné miesta) využívané pri námornej preprave palív, prevažne ropy, ale i transregionálne plynovody prepravujúce zemný plyn.

⁴ Útoky iniciovala skupina Al-Mulasamín, pretože Alžírsko umožnilo Francúzsku ako svojej bývalej koloniálnej mocnosti využiť vzdušný priestor a územie v dôsledku bojov v susednom Mali.

kolektív, 2011) Prehľad ďalších hrozieb energetickej bezpečnosti ponúkame v tabuľke č. 3.

Tabuľka č. 3: Hrozby energetickej bezpečnosti

ELEMENTY	KOMPONENTY	POTENCIÁLNE HROZBY
Dostupnosť	Fyzické vlastníctvo zdrojov producentskými štátmi	Vyčerpanie rezerv
	Schopnosť producentov, tranzitných štátov a spotrebiteľov dohodnúť sa na podmienkach obchodu	Limity ako nacionalistická energetická politika, štátne kontrakty
	Technologické riešenia v oblasti produkcie, transportu, uskladnenia a distribúcie	Problém s infraštruktúrou – tzv. NIMBY (Not in my backyard) syndróm
	Investície kapitálu	Finančné, legislatívne, regulačné, či politické prostredie, ktoré odmieta investície
	Fungujúce legislatívne a regulačné štruktúry	
	Vyhovenie environmentálnym ako aj regulačným štandardom	
Spôľahlivosť	Pevný a diverzifikovaný energetický reťazec	Zlyhanie energetických systémov, v dôsledku vážnych prírodných katastrof
	Adekvátne rezervné kapacity	Zlyhanie systému kvôli nedostatočnej údržbe či finančnej poddimenzovanosti
	Ochrana pred teroristickými útokmi a politickými krízami	Hrozba vojenského, či teroristického útoku
	Adekvátne informácie týkajúce sa globálneho trhu s energiami	
Cenová dostupnosť	Nízka cenová volatilita	Vyčerpanie rezerv
	Transparentné financovanie	Presahujúci dopyt prameniáci z vysokej energetickej náročnosti
	Realistické zhodnotenie cenového vývoja	Neschopnosť vytvoriť vhodnú cenovú politiku
	Ceny, ktoré reflektujú reálne náklady	Zlyhanie v inkorporácii environmentálnych a sociálnych nákladov na energetickú produkciiu

Environmen- tálna udržateľnosť	Nízke emisie skleníkových	Zavedenie a zlepšenie energetickej infraštruktúry
	Minimálne príspevky do lokálnej, regionálnej alebo globálnej polície prostredia	Dopady klimatických zmien (napr. stúpanie hladiny svetových oceánov, rapídne zmeny počasia a pod.)
	Ochrana energetického sektora pred dopadmi klimatických zmien	Stúpanie hranice oceánov, vážne zmeny počasia

Zdroj: ELKIND, J. 2010. *Energy Security: Call for a Broader Agenda*. Carlos Pascual and Jonathan Elkind. *Energy Security: Economics, Politics, Strategies, and Implications* Washington, DC: Brookings Institution Press, pp. 119 - 148

2 Politická a ekonomická profilácia RF v kontexte energetickej bezpečnosti

Na politickej mape sveta sa počiatkom deväťdesiatych rokov objavuje nový svetový aktér RF. Aj napriek absencii statusu superveľmoci nemožno opomenúť niekoľko významných faktorov, ktoré z nej robia vplyvného svetového hráča. V prvom rade ide o značný objem zásob nerastných surovín, ktorý je doplnený významnou vojenskou silou, relatívne vysokou úrovňou vzdelania populácie, existenciou vyspelej vedecko-technickej základne, stálym členstvom v Bezpečnostnej rade OSN a v neposlednej rade politickým a ekonomickým vplyvom na teritóriu bývalého Sovietskeho zväzu. Podľa **M. Balabána** neodmysliteľným faktorom vplyvu RF je tiež strategická poloha v priestore Eurázie, ktorá z nej robí bezprostredného suseda so všetkými kľúčovými euroázijskými aktérmi – na západe a severe EÚ, na južnej strane islamský svet a India a na východe dynamicky sa rozvíjajúca Čína. Prístup k týmto aktérom má pre RF dôležitý význam z hľadiska historického kontextu. Ide predovšetkým o štáty, ktoré po rozpade ZSSR vytvorili Spoločenstvo nezávislých štátov (SNŠ). Spoločenstvo prešlo v posledných desaťročiach turbulentným vývojom plným zmien a dnes predstavuje spoluprácu skupiny štátov založenú na koordinácii spoločných obchodných, finančných, legislatívnych a bezpečnostných otázok. Členstvo v SNŠ dáva RF do rúk dôležitú kartu pre budúce presadzovanie jeho geopolitických cieľov, t. j. rozširovanie svojho vplyvu aj za hranice post-sovietskeho priestoru a posilňovanie pozície RF ako svetového aktéra na medzinárodnej scéne. I napriek nespočetnému množstvu vonkajších vplyvov, ktoré sú dôležité v otázkach upevnenia si svojej pozície ako hlavného aktéra súčasného a budúceho vývoja na politickej mape sveta je nevyhnutné zaoberať

sa i otázkami politickej, ekonomickej a sociálnej stability samotnej RF. Práve neefektívne nastavená vnútorná politika štátu môže mať devastujúce dopady pre budúce postavenie RF v medzinárodnom systéme. Pozitívom v prípade RF je fakt, že rozpadom ZSSR federácia v priebehu jednej dekády prekonala totálnu politickú, sociálnu a ekonomickú nestabilitu a naštartovala svoj ekonomický rast. (Balabán, 2006)

Obdobie transformácie možno považovať za kľúčové z hľadiska formovania súčasného postavenia RF. V pozadí formovania súčasných pomerov sú predovšetkým zmeny a reformy v oblasti bezpečnostnej a zahraničnej politiky. Ako Rusko uvádza vo svojich Energetických stratégiách do roku 2020 či 2030, disponuje veľkými zásobami energetických zdrojov ako aj palivovým-energetickým komplexom, ktoré z hľadiska produktivity možno považovať za nástroj rozvoja ekonomiky a realizácie ako vnútornej tak i zahraničnej politiky. Práve energetický potenciál krajiny určuje jej status v otázke geopolitického vplyvu, čo sa bezprostredne odráža na vzťahoch RF s inými aktérmi medzinárodného systému, obzvlášť s aktérmi priamo odoberajúcimi ruskú ropu či plyn (Európska únia, Čína, India a v neposlednom rade Japonsko). RF bola po rozpade ZSSR považovaná za krajinu, ktorá nemá sformulované žiadne princípy, zásady a ciele či budúce smerovanie svojej vnútornej, zahraničnej a v neposlednom rade i bezpečnostnej politiky. Za hlavný dôvod tejto absencie **V. Tarasovič** považuje prispôsobovanie záujmov vládnucim vrstvám – oligarchii. Zmenu možno postrehnúť už nástupom **Vladimíra Putina** na politickú scénu, kedy existovala reálna hrozba rozbitia federácie, množili sa teroristické útoky a rástol zahraničný dlh RF. Obdobie možno charakterizovať dlhotrvajúcou nespokojnosťou obyvateľstva, rozkrádaním rozpočtov a obrovskou korupciou. Práve v oslabení moci videl **Putin** oslabenie štátu, preto jeho prvotným záujmom bola snaha posilniť federálnu moc. (Tarasovič, 2005) Podľa **O. Krejčího** cieľom **Putinových** snáh bolo znovuoobnovenie mocenského postavenia RF pomocou efektívne nastavenej vnútornej a zahraničnej politiky a modernizácie ekonomiky. Nevyhnutný krok pre zlepšenie statusu RF videl **Putin** v inštitucionálnom upevnení vzájomných vzťahov so Západom (NATO) a s Európou (EÚ). Obrat nastáva po roku 2000 a nástupom **Vladimíra Putina** do prezidentského úradu – obdobie privatizácie sa postupne nahrádza štátnym vlastníctvom, ktoré je síce považované za sústreďovanie politickej moci a obmedzovanie demokracie, ale RF prináša rýchly ekonomický a sociálny rozvoj. (Krejčí, 2007) Druhé volebné obdobie **Vladimíra Putina** je následne charakteristické konsolidáciou post-sovietskeho priestoru a prechodom k reálnej

mnohovektorovej politike, využívaním ekonomických nástrojov v zahraničnej politike a orientáciou na zahraničné vzťahy so Západom a Európou. Od mája 2008 v **Putinových** šľapajach pokračoval novovymenovaný prezident **Medvedev**, ktorý de facto nasledoval v proputinovskom smerovaní. (Voleková, 2011)

Postavenie RF v medzinárodnom systéme vyplýva z nasledujúcich faktorov (Balabán, 2006):

- objem zásob nerastných surovín (ropa, zemný plyn);
- vojenská sila (potenciál jadrových zbraní);
- aktívna, vzdelaná populácia;
- existencie vedecko-technickej základne;
- členstvo v Bezpečnostnej rade OSN a v G-8;
- politický a ekonomický vplyv na území bývalého ZSSR;
- rozloha zaberajúca väčšinu priestoru Eurázie, bezprostredné susedstvo s kľúčovými aktérmi (EÚ, India, islamský svet a Čína).

RF ako krajina s bohatým potenciálom nerastných surovín, energetických zdrojov a geopolitickej polohy sa stáva neoddeliteľnou súčasťou medzinárodnej, politickej a ekonomickej scény. V posledných rokoch je možné postrehnúť aký silný je jej vnútorný potenciál, dôkazom sú predovšetkým hospodárske a sociálne reformy a s nimi spojený rýchly ekonomický rast krajiny, rovnako ako aspirácie neustále upevňovať pozíciu regionálneho hegemóna. (Baláž, 2009)

Rusko prešlo od začiatku deväťdesiatych rokov významnými zmenami. Prechod z globálne izolovanej, centrálne plánovanej ekonomiky k trhovej ekonomike spojenej s privatizáciou priemyslu s výnimkami v energetickom a obrannom sektore. V súčasnom období, ktoré je charakteristické globalizačnými tendenciami, je hospodárstvo a ekonomika RF výrazne ovplyvňované vonkajšími vplyvmi. Budúce postavenie RF de facto závisí od vnútornej politickej, ekonomickej a sociálnej stability, vo vnútornej politike možno postrehnúť negatívne prvky, ktoré by mohli budúci vývoj ovplyvniť, pokiaľ sa nimi nebude zaoberať. V prípade ekonomickej stability je nevyhnutné diverzifikovať ruskú ekonomiku, v ktorej 37% príjmov tvoria príjmy z nerastných surovín. Ruskú surovinovú závislosť je nutné znížiť prostredníctvom investícií do štrukturálnej prestavby a modernizácie s dôrazom na rozvoj priemyselných odvetví, ale i dopravnej a komunálnej infraštruktúry. Rozvoj RF ovplyvňuje nespočetné množstvo rušivých elementov, akými sú nízka kvalita verejnej správy, zlá vynútiteľnosť práva, vysoká kriminalita, chudoba a sociálne napätie, ktoré majú v spoločnosti čoraz väčší potenciál ohrozovať stabilný budúci vývoj a

rast krajiny. (Balabán, 2006)

2.1 Význam energetického sektora z politického a ekonomického hľadiska

Rozpad ZSSR a 90. roky nemožno vnímať inak ako obdobie snáh znovuoobnovenia postavenia RF na politickej mape sveta. Svedčia o tom nielen reformné kroky podniknuté v oblastiach hospodárstva, sociálnych vecí, vnútornej a zahraničnej politiky, ale aj snahy vplyvných podnikateľov naplniť svoje politické a ekonomické ambície za pomoci privatizácie štátneho majetku, či získania vplyvu v strategických sektoroch ako to bolo v prípade RF najmä v energetike⁵. Nástupom **Putina** sa RF vydala na cestu ekonomického rastu, čo svojim spôsobom vyrovnalo štátny rozpočet, splatilo medzinárodné dlhy a zvýšilo životnú úroveň obyvateľstva. Všetky tieto faktory viedli k zlepšeniu vnútropolitického situácie a pozície RF ako globálneho hráča.

Energetická diplomacia je podľa **P. Kuchyňkovej** a **A. Leshchenko** nástrojom obnovenia mocenskej pozície RF v post-sovietskom priestore a rovnako v oblasti Strednej Ázie či východoeurópskom priestore. Energetická stabilita hrá dôležitú úlohu v ekonomických záujmoch, ktoré sú výslovne diverzifikované práve na energetický sektor, ako aj v otázke príjmov do štátnej pokladne, tvorby HDP. Z hľadiska politického významu je nutné spomenúť fakt, že v prípade zhoršovania politických vzťahov medzi EÚ a RF, práve v dôsledku situácie na Ukrajine, môže dôjsť k oslabeniu ekonomickej spolupráce, zameranej prevažne na energetický sektor, i napriek skutočnosti, že v súčasnej dobe by RF nebola schopná nahradiť stratu európskych odberateľov. (Kuchyňková, Leshchenko, 2014) Podľa Energetickej stratégie Ruska do roku 2030 je cieľom energetickej politiky maximálne a efektívne využitie prírodných energetických zdrojov a potenciálu energetického sektora práve pre stabilný rast ekonomiky, životnej úrovne a posilnenie statusu krajiny na medzinárodnej scéne. Energetický sektor sa podieľa na tvorbe centrálného toku príjmov do ekonomiky štátu, konkrétne 2/3 príjmu z exportu, tvoria viac ako 40% štátneho rozpočtu RF. Práve preto možno ruskú energetiku považovať za hnací motor

⁵ Príkladom je **Michail Chodorkovskij**, bývalý majiteľ spoločnosti JUKOS, ktorý sa snažil prilákať zahraničné investície do Ruska cestou spolupráce s Čínou prostredníctvom súkromného ropovodu. Projekt sa nepodarilo realizovať, **Chodorkovskij** bol v roku 2005 zatknutý (daňové podvody) a JUKOS následne odkúpený Rosneftom, čím sa opätovne dostalo do sféry vplyvu štátu, ktorý plánuje jeho využitie na ekonomicko-sociálny rozmach krajiny (pozn. autora).

hospodárskeho rozvoja na globálnej úrovni. Vďaka príjmom z energetického sektora bol založený Stabilizačný fond⁶, z ktorého boli v roku 2008 vytvorené dva nové – Rezervný a Fond národného blahobytu. Dôležitosť energetického sektora v hospodárstve a politike RF nám dokazuje 67% podiel na ruskom exporte, na vývoze ropy a zemného plynu, ktorý tvorí 30% hrubého domáceho produktu RF, a v neposlednej rade na príjmoch do štátnej pokladne v 40% podiele. (Kuchyňková, Leshchenko, 2014)

Aj vďaka exportu nerastných surovín a rastúcej cene ropy a zemného plynu na svetových trhoch v prvej dekáde 21. storočia sa podarilo RF prekonať hospodársku krízu. V každom prípade cesta energetickej nezávislosti je budúcnosťou pre blahobyt, modernizáciu ekonomiky a posilnenie mocenského postavenia, na globálnej úrovni, čo je pravdu povediac dlhodobým a primárnym cieľom ruskej politiky.

2.2 Vplyv energetického sektora na formovanie zahraničnej politiky Ruskej federácie

Za kľúčový faktor rozvoja federácie na počiatku 21. storočia možno považovať stály ekonomický rast, zabezpečený energetickým sektorom. Vďaka energetickým surovinám ako ropa, zemný plyn sa tak pre RF otvorili príležitosti v podobe exportu a následného zaistenia stáleho hospodárskeho rastu, modernizácie ekonomiky, vedy a výskumu ako aj financovania sociálnych vecí. Nárast ruskej ekonomiky od roku 2007 bol v priemere 7% ročne, čím sa stali energetické suroviny pre RF základom ruskej prosperity. Energetický sektor nepochybne výrazne posilňuje geopolitickú pozíciu RF v energetickej sfére, najmä z hľadiska exportu. Ruská energetika je formovaná viacerými činiteľmi, ktoré ju ovplyvňujú, príkladnými sú ekonomické, politické a bezpečnostné otázky fungovania samotnej federácie. Surovinové bohatstvo sa stáva akými nástrojmi kontroly moci v rukách RF, v podobe výhodnejších cien, kontroly nad ropovodmi, či prípadne obmedzenia, zapríčinené za určitým politickým zámerom. Práve takéto negatíva sú potenciálnym ohrozením energetickej bezpečnosti odberateľov a spolupracujúcich strán s RF. V kontexte energetickej bezpečnosti, podľa **E. Kašťačkovej** nebola na pôde RF prijatá žiadna významná

⁶ Cieľom ktorého bolo zabrániť inflácií, vytvoriť finančnú rezervu pre horšie časy a vyrovnávať štátny rozpočet v prípade poklesu cien ropy a plynu už rok po založení prekročil objem fondu stanovenú hranicu, a prostriedky sa začali využívať i v iných sférach (splatenie zahraničného dlhu) (pozn. autora).

stratégia, ktorá by výslovne definovala energetické ciele krajiny, až do roku 2003. V tomto roku bol prijatý kľúčový dokument v otázke smerovania energetickej politiky RF *Energetická stratégia Ruska v období do roku 2020*. Daný dokument ohraničil a definoval úlohu energetického sektora a poukázal na úlohu krajiny na svetových energetických trhoch. Hlavnými energetickými cieľmi vytyčenými v rámci tejto stratégie boli:

- (1) zvýšenie energetickej efektivity,
- (2) trvalo udržateľný rozvoj,
- (3) nové technológie,
- (4) konkurencieschopnosť,
- (5) efektívnejšia ekonomika. (Kašťáková, 2011)

V auguste 2009 bola opätovne prijatá a ruskou vládou schválená *Energetická stratégia Ruskej federácie do roku 2030*. Dôvodom boli geopolitické a hospodárske zmeny vo svete, ktoré si vyžiadali reakciu na globálnu hospodársku a finančnú krízu. Základné ciele vytyčené v stratégii z roku 2003 ako energetická bezpečnosť, trvalo udržateľný rozvoj, rast a efektívnosť ekonomiky ostali nezmenené. Podľa **V. Tugceho** doplnenie stratégie spočívalo v požiadavke o vytvorenie priaznivého ekonomického prostredia, zavedenie systému štandardov a podpore priemyselných podnikov v otázke investícií a inovácií. Prijatú stratégiu na horizont 2030 možno rozdeliť na dve časti; prvá zabezpečuje energetickú bezpečnosť a druhá je venovaná ekonomickej a ekologickej efektívnosti. (Tugce, 2013)

E. Mostovščikovová zastáva názor, že nová stratégia je založená viac menej na skúsenostiach tej predošlej a vytyčuje najdôležitejšie iniciatívy rozvoja energetiky ako tvorba nových priemyselných komplexov, rozvoj a územná diverzifikácia energetickej infraštruktúry či efektívnejší rast energetiky. (Mostovščikovová, 2009) V súčasnom období **Ministerstvo energetiky Ruskej federácie** hovorí o novej Energetickej stratégii s výhľadom do roku 2035, vzhľadom na prijatie poslednej stratégie, od ktorej uplynulo päť rokov. Podľa novej stratégie hlavnou úlohou v energetickej oblasti bude radikálne sprísnenie konkurencieschopnosti na zahraničných trhoch. Vzhľadom na súčasný klesajúci trend ruskej ekonomiky nebude prioritnou oblasťou v rámci energetického sektora rast výroby, ale modernizácia výroby – inovácie. Jedným zo štyroch hlavných cieľov stratégie má byť energetická efektívnosť. (Energy strategy of Russia, 2010)

Počiatky 21. storočia možno z pozície RF charakterizovať ako obdobie riešenia politických, ekonomických a sociálnych otázok, ktoré zostali otvorené z

čas niekdajšieho socialistického režimu, nielen vnútorná ale aj zahraničná politika sa začala profilovať na ciele, ktoré mali zefektívniť hospodárstvo a inovovať ho v nasledujúcich bodoch (Balabán,2010):

- Zachovanie postavenia RF vo svetovej ekonomike.
- Rozvoj trhového hospodárstva.
- Zapájanie sa do svetovej ekonomiky.
- Inovácie a modernizácia v hospodárstve.
- Modernizácia krajiny.
- Eliminácia vnútroštátnych problémov – korupcie.

2.3 Prognózy budúceho vývoja RF v kontexte energetickej bezpečnosti

Je viac ako zrejmé, že prvotným cieľom ruskej energetiky je garancia dlhodobého statusu energetickej veľmoci na globálnej scéne medzi aktérmi ako USA, Čína, Japonsko, India a v neposlednom rade i Európska únia. Tieto snahy sa potvrdzujú i vydaním dokumentu, z ktorého vyplýva ašpirácia RF na vytvorení monopolu na svojom energetickom trhu, kde by energetický sektor spadal pod správu štátu. Daná stratégia sa realizovala a došlo k zoštátneniu kľúčových energetických spoločností Gazprom, Transneft', a Rosneft', čím RF získala monopol nielen nad ťažbou, ale rovno i nad distribúciou či exportom. Význam energetického sektora v RF spočíva nielen v garancii statusu energetickej veľmoci v globálnom merítku, ale i v snahe modernizovať priemysel pomocou využitia príjmov z energetických surovín, ako aj upevnenia pozície štátu na vnútornom a zahraničnom trhu či obnovenie armády a naplnenie medzinárodných cieľov. Podľa **M. Balabána** je však už teraz jasné, že RF bude i naďalej patriť medzi hlavných aktérov sveta spolu s USA, EÚ, Čínou a islamským svetom. Práve jeho zdroje a potenciál, značné surovinové bohatstvo ako aj vojenská sila mu umožňujú realizovať a presadzovať svoje zahranično-politické záujmy v post-sovietskom priestore, ale i v kľúčových svetových regiónoch Európy, Ázie a štátoch Blízkeho východu. Udržanie statusu svetovej veľmoci si RF musí strážiť, a preto by jeho prvotným záujmom malo byť riešenie zásadných politických, ekonomických a sociálnych problémov, medzi ktoré patrí aj diverzifikácia a modernizácia ekonomiky. V tomto kontexte možno pozorovať značnú závislosť ruskej ekonomiky od cien energetických surovín. Oslabenie tejto závislosti by mohlo byť pre ruské elity významnou výzvou.

Medzi otázky ovplyvňujúce budúci vývoj je nevyhnutné zaradiť i proces ekonomickej a spoločenskej transformácie RF, ktorý súvisí ako s implementáciou demokratických princípov, tak aj so stabilitou v spoločnosti a odstránením sociálnych problémov ako je extrémizmus, nacionalizmus, xenofóbia a fundamentalizmus. Významnú rolu pri udržiavaní pozície vplyvného svetového aktéra hrá i posilňovanie a udržiavanie vojenskej sily. (Balabán, 2010)

Záver

Ruská federácia bola, je a bude jedným z najdôležitejších európskych a svetových politických hráčov. Až doposiaľ možno konštatovať, že jej postavenie na medzinárodnom poli má stály charakter, a to aj vďaka spolupráci, ktorú podnecovali najvyšší ruskí predstavitelia so štátmi blízkeho okolia, ale aj smerom na západ. Na vývoji RF v 21. storočí sa okrem spolupráce s ostatnými geopolitickými hráčmi výrazne podpísali aj marcové voľby a nástup **Vladimíra Putina** do prezidentského úradu.

Kľúčovým faktorom rozvoja RF na počiatku 21. storočia je ekonomika a s ňou súvisiaci hospodársky rast založený najmä na nerastnom bohatstve. Energetický potenciál otvára bránu k novým príležitostiam, kedy sa príjmy z exportu ropy a plynu stávajú hlavným zdrojom prostriedkov nevyhnutných na modernizáciu ekonomiky, vedy a výskumu. Efektívne využitie daného potenciálu zabezpečilo RF na konci prvej dekády 21. storočia významnú úlohu na medzinárodnej scéne. Na rozdiel od obdobia studenej vojny, kedy zdroj veľmocenskej politiky bol vo vojenskom potenciáli, možno v súčasnosti hovoriť o ekonomickom raste ako o prioritnej oblasti záujmu RF, čo sa vo svojej podstate odráža v sile geopolitického vplyvu na politickej mape sveta. Za hlavný trend určujúci vývoj medzinárodných vzťahov na najbližších 20 rokov možno považovať súperenie a snahy veľmocí zaisťovať si dostatok potrebných surovinových zdrojov, obzvlášť ropy, zemného plynu a vody, ktoré sú v 21. storočí strategickými surovinami. Práve preto je nevyhnutné konštatovať, že práve ropa a s ňou spojená absolútna energetická nezávislosť stoja za politickou a ekonomickou konsolidáciou RF v prvom desaťročí 21. storočia a následne aj za razantnejšou pozíciou vo vzťahu k EÚ a USA.

Pre budúci vývoj RF bude kľúčový fakt, či sa dokáže povzniesť nad svoju energetickú závislosť a pokúsi sa zakomponovať nevyhnutné štrukturálne zmeny, diverzifikovať ekonomiku a efektívne využiť svoj ľudský potenciál pre hlbšiu integráciu medzi svetovou ekonomikou.

Literatúra:

- BALABÁN M. A kol. 2010. *Nezápadní aktéři světově bezpečnosti*. Praha: Karlova Univerzita, Nakladatelstvo KAROLINUM, 2010.133s. ISBN 978-80-246-1721-3.
- BALABÁN, M. 2006. *Postavení Ruska a jeho vývoj do roku 2020 s výhledem 2050*. 2006. [online]. Fsv.cuni.cz. [cit. 15. 11. 2014]. Dostupné na internete: <http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/116_013_Balaban.pdf>.
- BALAŽ, P. 2009. *Európska únia a význam energetického partnerstva s Ruskom*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2009. ISBN 978-80-225-2691-3
- BAUMANN, F. 2008. Energy Security as multidimensional concept. [online]. Center od Applied Policy Research: Policy Analysis. No. 1. 2008. [cit.18. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2009/784/pdf/CAP_Policy_Analysis_2008_01.pdf>
- ĎURIS, P. 2008. *Rusko v 21. storočí - Mocenské postavenie a determinanty zahranično-bezpečnostnej politiky*. 2008. [online]. Mepoforum.sk. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete:<<http://www.mepoforum.sk/regiony/vychodna-europa/rusko/rusko-v-21-storoci-mocenske-postavenie-a-determinanty-zahranicno-bezpecnostnej-politiky/>>.
- ECKLE A KOLEKTÍV. 2011. *Analysis on Terrorism Risk for Energy Installations*. [online]. 2011. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.psi.ch/ta/SecureEN/WP5D7.2b.pdf>>
- EGENHOFER, C. 2001. *Integrating Security of Supply, Market Liberalisation and Climate Change*. The European Commission's Green Paper on Secure, Competitive and Sustainable Energy for Europe from a security-of-supply perspective. [online].Centre for European Policy Studies, Brussels. 2001. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/EINIRAS/31059/ichaptersection_singledocument/3c4bf03b-f7df-4d09-be01-a4b36544667b/en/Pages+from+023_European+Energy+Security-3.pdf>
- Energy Strategy - 2035: Are the response to challenges adequate?*. 2014. [online]. Russian Social Ecological Union. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://rusecounion.ru/ang_klimat_12314>.
- Energy Strategy of Russia*. 2010. [online]. Moscow, 2011 [cit. 18. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_%28Eng%29.pdf>.

- EUROGAS. 2013. *Statistical report 2013*. [online]. 2013 [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na internete: http://www.eurogas.org/uploads/media/Eurogas_Statistical_Report_2013.pdf
- FINGRID, 2014. Information about Russian electricity markets. [online]. 2014 [cit. 18. 2. 2015]. Dostupné na internete: http://www.fingrid.fi/en/electricity-market/cross-border-transmission/Information_about_Russian_electricity_markets/Pages/default.aspx
- GILES, R. 2009. *Russia's National Security Strategy to 2020*. [online]. NATO Defense College. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.conflictstudies.org.uk/files/rusnatsecstrategyto2020.pdf>.
- GOODRICH, L. - LANTHEMANN, M. 2003. *The Past, Present and Future of Russian Energy Strategy*. [online]. STRATFOR, Global Intelligence. 2014 [cit. 18. 2. 2015]. Dostupné na internete: <https://www.stratfor.com/weekly/past-present-and-future-russian-energy-strategy>.
- GOVERNMENT OF RUSSIAN FEDERATION. 2010. *Energy strategy of Russia for the period up to 2030*. Moscow: Institute of Energy Strategy, 2010. 174 s. ISBN 978-5-98420-054-7.
- GRAEBER, D. J. 2013. *Energy Companies Entering War on Terror*. [online]. Oil Price. 2013. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://oilprice.com/Energy/Energy-General/Energy-Companies-Entering-War-on-Terror.html>.
- GRUBB, M. - BUTLER, L. - TWOMEY, P. 2006. Diversity and Security in the UK Electricity generation: The Influence of low carbon objectives. In *Energy Policy*. Vol. 34. [online]. 2006. [cit. 15. 2. 2015] Dostupné na internete: <https://ideas.repec.org/p/cam/camdae/0511.html>.
- INTERNATIONAL ENERGY AGENCY, 2014. What is energy security? [online]. 2014. [cit. 15. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.iea.org/topics/energysecurity/subtopics/whatisenergysecurity>.
- IVANČÍK, R. 2012. Energetická bezpečnosť – neoddeliteľná súčasť národnej a medzinárodnej bezpečnosti. In *Národná a medzinárodná bezpečnosť 2012: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Liptovský Mikuláš. Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012. s. 163 - 172. ISBN 978-80-8040-450-5. Dostupné na internete: http://www.aos.sk/struktura/katedry/kbo/NMB2012/Zbornik_NMB_2012.pdf.
- JOHNSTON, P. 2011. *TTCP Technical Report*. [online]. 2011. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: https://www.academia.edu/813465/Energy_Security_Threats.

- JUZA, P. 2012. *Energetická stratégia Ruska a Stredná Európa*. 2012. [online]. Evropareset.eu. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.evropareset.eu/index.php/texty-texty-clanky/105-energeticka-strategia-ruska-2020-a-stredna-europa>>.
- KAŠŤÁKOVÁ, E. 2011. *Stratégia Ruskej federácie v energetickej oblasti*. 2011. [online]. Euba.sk. [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <http://of.euba.sk/zbornik2011/ZBORNIK%20VEDECKYCH%20STATI%202011-PDF/KMO/KA%C5%A0%C5%A4%C3%81KOV%C3%81_E_KMO.pdf>.
- KREJČÍ, O. 2007. *Medzinárodná politika*. Praha: Vydavatelství Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-21.
- KUCHYŇKOVÁ, P. a kol. 2014. *Energetická bezpečnosť asijských zemí a Ruské federácie*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 336 s. ISBN 978-80-210-6679-3.
- Kybernetický útok môže destabilizovať celú Evroпу*. 2011. Network Security Monitoring Cluster. [online]. 2011 [cit. 17. 2. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.nsmcluster.com/kyberneticky-utok-destabilizovat-celou-evropu/>>.
- MACKOVÁ, V. 2013. *Cyber War of The States: Stuxnet and Flame Virus Opens New Era of War*. In *CENAA Policy Papers*. [online]. Centre for European and North Atlantic Affairs, Bratislava. 2013, vol. 2, no. 15. [cit. 11. 1. 2015]. Dostupné na: <<http://cenaa.org/wp-content/uploads/2014/05/Veronika-Mackova-PP-No.-15-2013-Vol.-2.pdf>>.
- MOSKOVŠČIKOVOVÁ, E. 2009. *Energetika Ruska vo výhľade do roku 2030 aká bude*. 2009. [online]. Profini.sk. [cit.17.2.2015]. Dostupné na internete: <<http://www.profini.sk/energetika-ruska-vo-vyhľade-do-roku-2030-aka-bude/>>
- OECD. 2014. *Executive Summary and Key Recommendations*. OECD/IEA [online]. 2014 [cit. 18. 2. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.iea.org/Textbase/npsum/russia2014sum.pdf>>.
- Russia to Invest in Smart Grid*. 2014. [online]. think RUSSIA 2014 [cit. 18. 2. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.thinkrussia.com/business-economy/russia-invest-smart-grid-electrical-infrastructure>>.
- TARASOVIČ, V. a kolektív. *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2004-2005*. Bratislava: Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, 2005, ISBN 80-88842-84-0.
- TUGCE, V. 2013. *The Russian Energy Foreign Policy*. Republic of Macedonia: EGALITE, 2013. 482 s. ISBN 978-608-4642-06-0.
- VOLEKOVÁ, M. 2001. *Prezident Putin presadzuje vo svete víziu...:imperiólnu zahraničnú politiku si Moskva*. Národná obroda, roč.12, 2001, č. 1. s.7. ISSN 1336-0248.